

השְׁלֵמָה הַסְדָּרָה הַמְבַקֶּשֶׁת בְּכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל! הַמִּשְׁתַּת פְּרָכֵי "שַׁבַּת טִישׁ" בַּהֲנִיזוֹת הַסְּפָרִים

גיליון מס' 382

פרשת תולדות, ב' בכסלו תש"פ

שַׁבַּת טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פְּנִינִים

אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק (כה, יט) - הוֹלִיד רֵאשִׁי תְבוֹת וּמִלִּיצְנֵי הַדּוֹר יִצְחָק דּוֹמָה לְאֲבָרְהָם, כְּפֶרוֹשׁ רִש"י שֶׁהָיָה דּוֹמָה לוֹ. (מגדנות)

אִשְׁתּוֹ כִּי עִקְרָה הוּא (כה, כא) - רִבְקָה עִקְרָה כִּנְגַד יִצְחָק בְּזוּיָתָהּ, וְעֵנְתָהּ אִמֶּנּוּ אַחַר תְּפִלוֹתֶיהָ. וְרָמַז לָזֶה, שֶׁרֵאשִׁי תְבוֹת אִשְׁתּוֹ כִּי עִקְרָה, בְּגִמְטְרִיָּה צ"א כְּמִנְיֵן אִמֶּנּוּ. (דברי ישראל)

וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ (שם) - וַתַּהַר אוֹתִיּוֹת תּוֹרָה, כְּפִי שֶׁפֶרֶשׁ רִש"י שֶׁאֵין דּוֹמָה תְּפִלַּת צְדִיק כְּצְדִיק לְתְּפִלַּת צְדִיק כְּרִשְׁעִי. (מגדנות)

אִישׁ שָׂדֵה (כה, כז) - רֵאשִׁי תְבוֹת אֲרוּר יִהְיֶה שָׂמוֹ, שׁוֹפֵד דָּם הָאָדָם, וְהוּא עֵשָׂו. (רבנו אפרים)

אֲלִי־תֵרַד מִצְרַיִמָה (כו, ב) - מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יִצְחָק עוֹלָה תְּמִימָה, כְּפִי שֶׁפֶרֶשׁ רִש"י. וְרָמַז לָזֶה, שֶׁאִם תּוֹרִיד מִתְּבוֹת יִצְחָק כְּרִאֲבָרְהָם אֵת הַתְּבָה מִצְרַיִמָה, יִשְׁאָרוּ 123 כְּמִנְיֵן הוּא עוֹלָה, שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹלָה לָכֵן אֲלִי־תֵרַד. (מגדנות)

כַּמְעַט שָׁכַב אַחַד הַעַם (כו, י) - הוּא אֲבִימֶלֶךְ, כְּפִי שֶׁפֶרֶשׁ רִש"י. וְרָמַז לָזֶה, שֶׁתְּבַת הַעַם בְּגִמְטְרִיָּה זָה אֲבִימֶלֶךְ. (מגדנות)

וַתִּכְהַן עֵינָיו מֵרֵאתָ (כו, א) - מֵבִיא רִש"י שֶׁלֶשֶׁה טְעָמִים מְדוּעַ כִּהוּ עֵינָיו שֶׁל יִצְחָק, בְּגִלּוֹל הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נְשֵׁי עֵשָׂו, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסוּ לְעֵינָיו דְּמַעוֹת הַפְּלֹאכִים, אוֹ פְּדֵי שֵׁיטֵל יַעֲקֹב אֵת הַבְּרִכוֹת, וְשִׁלְשָׁתָם מְרֻמָּזִים בְּתַבַּת עֵין, רֵאשִׁי תְבוֹת עִקְרָה, נְשֵׁי עֵשָׂו, יַעֲקֹב. (מגדנות)

גְּשֵׁה־נָא וְאִמְשֹׁד בְּנֵי הָאֵתָהּ (כו, כא) - רֵאשִׁי תְבוֹת גְּנוּבָה, נִצְנָצָה בְּיִצְחָק רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהַבְּרִכוֹת גְּנוּבוֹת מֵעֵשָׂו, וְזֶה בְּנֵי אֵינוֹ עֵשָׂו אֲלֵא יַעֲקֹב. (שער הפסוקים)

וְהָיָה כִּאֲשֶׁר תֵּרִיד (כו, מ) - מִפְּרֵשׁ רִש"י, שֶׁכִּאֲשֶׁר יַעֲבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַתּוֹרָה יִפְרַק עֵשָׂו אֵת עַלּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְרָמַז לָזֶה, שֶׁאִם תּוֹרִיד מִתְּבוֹת עֵשָׂו אִישׁ צִידָה שֶׁהֵן בְּגִמְטְרִיָּה 796 אֵת תְּבַת יַעֲקֹב שֶׁהִיא בְּגִמְטְרִיָּה 182, יִשְׁאָרוּ 614, וְנִמְצָא עֵשָׂו בְּאַחַת יוֹתֵר מִתְּרִי"ג מִצְוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן 613 מִצְוֹת, וְלָכֵן יִתְגַּבֵּר חֲלִילָה עֵשָׂו עַל יַעֲקֹב. (מגדנות)

סְפוּרִים בַּפְּרָשָׁה

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים... וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשָׁב אֲהֵלִים (כו, כז)

בְּיַלְדוּתוֹ שָׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְלִיץ־נֶסֶק, הִתְנַהֵג בְּשׁוֹבְבוֹת וְלֹא הָיוּ נְפָרִים בּוֹ מְעַלּוֹתָיו הַרוּחָנִיּוֹת, אוֹלָם אֲבִיו הִרְבִּי ר' אֱלִימֶלֶךְ אָמַר לְבָנֵי בֵּיתוֹ לְהַמְתִּין בְּסִבְלָנוֹת עַד שִׁיגִיעַ לְמִצְוֹת. גַּעַת הַהֲכָנוֹת לְכַר הַמִּצְוָה, קָרָא הִרְבִּי לְחַיֵּט שֶׁהוֹמֵן לְתַפֵּר אֶת בְּגָדֵי הַנַּעַר, וְהוֹרָה לוֹ מָה לַכּוֹן בְּשַׁעַת הַתְּפִירָה. בְּשַׁעַת גְּזִירַת הַבְּגָד, אָמַר רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ לְחַיֵּט לֹמַר 'הֲנִי גוֹזֵר אֶת כַּתְּפֵי הַבְּגָד בְּשִׁבִיל הַנַּעַר אֱלִיעֶזֶר, כִּדִּי שִׁיגִיעַ אֶת כַּתְּפֵי לְעַבּוֹדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרַּךְ שְׁמוֹ, וּבְשַׁעַת גְּזִירַת בְּתֵי הַיָּדִים בְּקֶשׁ מִמֶּנּוּ לֹמַר 'גּוֹזֵר אֲנִי זֹאת עַל־מְנַת שְׁאֵלִיעֶזֶר יָרִים יָדָיו רַק לְכַבּוֹד הַבּוֹרָא יִתְבַּרַּךְ, וְכֵן בְּשִׁאֵר חֲלָמֵי הַבְּגָד. כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכְּנָסוֹ לְמִצְוֹת וְהַנַּעַר לָבַשׁ אֶת הַבְּגָד הַחֲדָשׁ וְהִמְקִדְשׁ, רָאוּ בְלָם אֶת הַשְּׂנוּי שֶׁחָל בּוֹ בְּבַת אַחַת וְרוּחַ שֶׁל קִדְשָׁהּ וְרוּמָמוֹת אֶפְפְּתוּ. לֹא אָרְכוּ הַיָּמִים, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִתְפָּרַס בְּתוֹרָתוֹ וּקְדוּשָׁתוֹ וְרַבִּים נֹאוּתוֹ לְאוּרוֹ.

כִּי מִסְפָּר גַּם עַל רַבִּי זָאב מְזַבְרִיז, בְּנֵו שֶׁל הַמַּגִּיד רַבִּי יְחִיאֵל־מִיכָל מְזוֹלֹטְשׁוֹב, שֶׁבְּנַעְרוּתוֹ לֹא הָיָה נֶכֶד הַבְּדֵל בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרָיו בְּנֵי גִילוֹ. בְּהִתְקַבֵּץ יוֹם הַכְּנָס הַנַּעַר לְמִצְוֹת, בְּקֶשׁ הַמַּגִּיד מְסוּפֵר הַסֵּתֵם שֶׁהִכִּין לוֹ אֵת הַתְּפִלִּין, לְהַבִּיא לוֹ אֵת ה'בִּתִּים' טָרַם הַכְּנִסַת הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּהֵן. כְּשִׁסֵּים הַסּוּפֵר אֵת הַכְּנִסַת ה'בִּתִּים' וְהַפְּרָשִׁיּוֹת, הִבִּיאֵם אֶל הִרְבִּי וּבְשֶׁהֲחִזִּיק אוֹתָם, הִחֵל לְכַבּוֹת בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ עַד שֶׁהִתְמַלְאוּ ה'בִּתִּים' בְּדַמְעוֹתָיו, וְהַפְּצִיר בְּתַפְלָה לְקַבֵּ"ה לְרִאוּת אֵת בְּנֵו מִתְּעַלָּה בְּתוֹרָה וְיִרְאָה. בְּסִימּוֹ, בְּקֶשׁ הִרְבִּי מִהַסּוּפֵר לִיבֵשׁ אֶת בְּתֵי הַתְּפִלִּין וְלְהַכְנִיס בָּהֶם אֵת הַפְּרָשִׁיּוֹת. וְאִמְנָם, לְאַחַר שֶׁהִבֵּן הַתְּעַטֵר בְּתַפְלִין הַמְקֻדְשׁוֹת, הִחֵלָה רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ וְהוּא הִשְׁתַּנָּה לְבָלֵי הַפֶּר.

וַיַּעֲתֵר לוֹ ה' (כה, כא) - נִתְפָצֵר וְנִתְפָּתַח לוֹ (רש"י)

שֶׁאֵל פַּעַם רַבָּה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זִנְנֶפֶלֶד, מְדוּעַ מְפָרֵשׁ רִש"י שֶׁהַקֶּב"ה הָיָה צָרִיד לְהַתְּפַתּוֹת לְתַפְלָתוֹ שֶׁל יִצְחָק? וְהַסְּבִיר, שֶׁהָרִי עֵתִיד הָיָה אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ לְחַיּוֹת מֵאָה וּשְׂמוֹנִים שָׁנָה כְּמוֹ יִצְחָק, אֲלֵא שֶׁנִּפְטַר חֲמֵשׁ שָׁנִים קֹדֶם לָכֵן כִּדִּי שֶׁלֹּא יִרְאָה אֶת נְכַדּוֹ עֵשָׂו יוֹצֵא לְתַרְבוֹת רַעְוָה. וְלָכֵן הִמְתִּין הַקֶּב"ה עַד שִׁיּוֹלִיד יִצְחָק, כִּדִּי שֶׁלֹּא לְקַצֵּר אֶת יָמָיו שֶׁל אֲבָרְהָם, אוֹלָם מִפְּנֵי תְּפִלוֹתָיו הַרְבוֹת שֶׁל יִצְחָק, הִתְּפַתָּה לוֹ וְנַעֲתָה לְתַפְלָתוֹ, עַל־אֵף שֶׁעֲקַב בֵּן נִפְטַר אֲבָרְהָם חֲמֵשׁ שָׁנִים קֹדֶם לָכֵן. וְהוֹסִיף עַל כֵּן רַבִּי חַיִּים רָמַז נְפִלָא, כִּי הַתְּבוֹת וַיַּעֲתֵר לוֹ ה' הֵן בְּגִמְטְרִיָּה חֲמֵשׁ שָׁנִים, לְרָמַז שֶׁתְּפִלָּתוֹ שֶׁל יִצְחָק הִתְּקַבְּלָה, הִגַּם שֶׁחַיִּי שֶׁל אֲבָרְהָם הִתְּקַצְרוּ בְּחֲמֵשׁ שָׁנִים. פַּעַם, בְּקֶרֶב נְכַדּוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים זִנְנֶפֶלֶד אֲצֵל רַבִּי אֶהְרֵן קוֹטְלֵר, וְאָמַר לוֹ אֵת דְּבַר הַחֲדוּשׁ הַלֵּז. הַשְּׁתוּמָם רַבִּי אֶהְרֵן לְמַשְׁמַע הַפְּרוּשׁ הַקּוֹלַע, וּמֵרַב הַתְּפַעֲלוֹת הַתְּבִשָּׂא וְאָמַר "בְּטוּחָנִי שְׂגִימְטְרִיָּה כּוֹז, בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֹאמְרָה".

כָּא אֲחִידָה בְּמִרְמָה (כו, לה) - בְּהַקְּמָה (רש"י)

הַמוֹמֵר דְּנִיָּאל חֲבוּלְסוֹן פִּגְשׁ פַּעַם אָדָם שֶׁהִתְגַּדֵּר וְהָיָה לַיהוּדֵי כְּשֶׁר. תָּמָה הָגַר בְּפִנֵי הַמוֹמֵר וְשָׁאֵל: "מְדוּעַ יְרִדְתִּי מִכְּבִּסֵי מֵאֵז הַתְּגִירְתִּי, וְלֹאֵז אֲצֵלְךָ אֲרַע הַדְּבָר לְהַפְּדוֹ, וּמֵאֵז הַמִּרְתָּ אֶת דְּתָךְ הַצִּלְחַת בְּעַסְקִי?" הַשִּׁיב הַמוֹמֵר: "כִּאֲשֶׁר הַתְּגִירְתָּ, נוֹתַרְתָּ עִם רֵאשׁ שֶׁל נְכָרִי וְעַם הַצִּלְחָה שֶׁל יְהוּדֵי, וְאֵלּוֹ אֲנִי נוֹתַרְתִּי עִם רֵאשׁ תְּרִידָה שֶׁל יְהוּדֵי אֲבָל קְבֻלְתִּי אֵת הַהַצִּלְחָה שֶׁל הַנְּכָרִים..."

לרפואת הילדה מרים בת חיה ברכה יהודית תחי
ולרפואת הנער אושר אמיל בן ברטה שיחי

זמני השבת - ירושלים הדלה"ג 4.00 צאת השבת 5.15 רבנו תם 5.53

לקבלת הגיליון והנחיות
או"ח: 5806777@gmail.com

הגיליון מודפס באלפי עותקים לזיכוי הרבים בנדבת ידידינו היקרים הי"ו לע"נ ג'מילה בת יוכבד, אליהו בן חנינה ושמעון בן ג'מילה ע"ה - למשפחת אוהיון. ולע"נ רבי שמעון זנטי בן מסעודה ע"ה ולע"נ מרת רחל בת אבייה ע"ה למשפחת גטו, ולע"נ סמיו בן שלמה ז"ל למשפחת אבוקרט, ולע"נ מסגנאו בן יצחק טדלה ולרפואת: הבחור גבריאל זנטי בן חנינה שיחי, חזקיה בן כאפי שיחי ואורה בת במוני יפה למשפחת מגן תחי' - בתושחי'...

היה היה

ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים

השכונה הקמישית בירושלים החדשה, היתה שכונת "מאה שערים", שפן קדמו לה השכונות "משפנות שאננים", "מחנה ישראל", "נחלת שבועה" ו"בית דוד", אלא שהיא היתה הגדולה שבכלן, המיוחסת והמפורסמת שבהן, ועד היום מתנוססת השכונה לתפארה במרכז ירושלים, ובה מסלולה ומשמנה שבירושלים של מעלה. יסוד השכונה היה בשנת תרל"ה, כאשר כמה מבני ירושלים הוותיקים התאגדו יחד להקמת שכונת מגורים רחבת ידים, כדי להקל ממצוקת הדיור בעיר העתיקה שהיתה נתונה למשפחה מצד בעלי הבתים הערבים שרדו ביהודים שוכרי דירותיהם. רעיון הקמת השכונה החדשה, הצליח מעבר למשער, וכבר עם יסוד השכונה נמנו עליה מאה ושבע עשרה משפחות מבני העיר, שהטו שכס ליסד את השכונה החדשה, שהיתה נראית תחלה כעיר בתוך עיר מפני גדלה היחסי לאותם ימים. זכתה מאה שערים, וראש מיסודה היה אחד מגאוני ירושלים וצדיקה, הוא רבי זלמן בהר"ו, שבנה בפי בני ירושלים 'ר' זלמן ר' נחומס', על-שם אביו המקבל רבי נחום משדיק.

בראש חודש פסח תרל"ד, הוקמה האגודה לבנין השכונה, ומפני שבאותו שבוע קראו את פרשת תולדות, בה מוזכר הפסוק: "ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה'", פנו את שם החברה "מאה שערים". לשכונה בקשו המיסדים לתת את השם רחובות, שאף הוא מוזכר בפרשת תולדות בפסוק: "ויקרא שמה רחובות ויאמר ביעתה הרחוב ה' לנו ופרינו בארץ", אולם השם רחובות השתקע, ושם השכונה הוסב בשם החברה, "מאה שערים", עד היום הזה.

בשעה שהתכנסו המיסדים להקמת השכונה, הציעו לפניהם שני מגרשים רחבי ידים בשטחים השוממים שמחוץ לחומות העיר העתיקה. האחד בו הוקמה השכונה העתידה, והמגרש השני המכר פיוס בשם 'מגרש הרוסים', שגרש בידי משפחת הצאר הרוסי אלכסנדר השני. היו שצדדו ברכישת המגרש השני, שפן הוא היה קרוב יותר לדרך המלך והמקום לא היה כה שומם כמו מקומו היה בדרך המובילה לכתל המערבי, שריד בית מקדשנו ותפארתנו. הובאו הדברים לפני רבה של ירושלים, רבי מאיר אורנבך מקליש בעל "אמרי בינה", והוא פסק להם את פסוקו: "בייחודך מקדש המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם", כתי ירחק המקום? אם הוא 'מקדש', ומכאן שלא תרחיק את מקום מגוריך מן המקום אשר בחר ה' לשום את שמו שם. התקבלה הצעתו של רבי מאיר, והמגרש עליו נבנתה השכונה, שכלל עשרים וחמשה אלף אמות מרובעות, נגאל בכסף מלא מידי הערבים בעלי המקום.

עוד בטרם הוקמה שכונת "מאה שערים", כבר נעשה שמוש בקרקע השכונה למטרת צדקה וחסד בהקמת בית נאמן בישראל, ומעשה שהיה כך היה. אחד מתלמידיו של רבי זלמן בהר"ו, שעוד זכה ללמד ולקבל תורה מפי רבי נחום משדיק עצמו, אביו של רבי זלמן, היה בחור יקר ערך בשם דבריגר. יראתו קדמה להקמתו, ומרב ענותנותו וצניעותו לא עמדו בני ירושלים על טיבו ומהותו, ולכן לפלא היה בעיניהם מדוע זכה הנער להקנות על שומעיו לקחו של רבי נחום, וסברו כי מן-הסתם קמל עליו הצדיק, שפן יתום היה מאביו ומאמו ולא היה לו גואל. אולם לאמתו של דבר, חבבו רבי נחום בגלל יראתו התמימה ומדת הצנע לכת שבו. לאחר פטירת רבי נחום, המשיך הנער לקבל תורה מפי רבי זלמן בנו של רבי נחום, וגדולה היתה שמחתו כאשר בשרו הנער על בואו בשעה טובה בקשרי שדוכין עם בת גילו. עברה תקופה ארבה מאז ארושיו, ועדין לא העמדה תפחו של הנער, שפן לא היה בידו מאומה להוצאות הנשואין, ומרב צניעותו ומדת הבישנות שבו, לא ספר על מחסורו לאיש.

כשפם רבי זלמן לבו לכך שחתנתו של תלמידו מתעכבת, ועמד על נקלה על מצבו הקשה, נחלץ חיש מהר לעזרתו, שפן עסקו גדול היה רבי זלמן במצות, ובפרט במצות הצדקה והחסד. התועד רבי זלמן עם בן-דודו, שאף הוא נקרא בשם רבי זלמן, וכדי להבדיל ביניהם כנהו בשם 'ר' זלמן ר' יעקב ליבס', והם העלו במוחם רעיון גאוני. על אדמת שכונת מאה שערים שעדין עמדה בשממונה, בטרם החלו התושבים להניח את יסודות הבתים הראשונה שבה, זרעו שני העסקנים זרעי חטה שרכשו בכסף מלא, לאחר שסקלו את האדמה וחרשו אותה בראוי. היה זה סמוך לתחלת עונת הגשמים, ולאחר שנפתחו אוצרות השמים וגבעולים קטנים החלו לצוץ על פני אדמת השכונה, מהרו השניים ללוות כסף לנשואי הזוג, רכשו את מיטב הבגדים וכלי הבית, ולא עברו ימים מרבים עד שהחתן דבריגר עמד תחת החפה, כאשר ר' זלמן הראשון והשני מפוזים ומכרפריים בשמחת חתן וכלה. עברו חודשים מספר, ועל אדמת השכונה נראו שבילים גבוהות של חטים בשלות מלא העין, וכאשר קצרו את החטים הספיקו גרעיניהם למצות של יהודי ירושלים. בכסף שהתקבל ממכירת החטה, שלמו שני העסקנים את החובות שנטלו להשאאת הזוג, ואת הנתנה הפקידו בידיו של החתן לפונסותו. כך הצמיחה אדמתה של מאה שערים עוד לפני שנבנתה, חסד וצדקה, להרנין לב יתומים ולהכניסם לחפה, ומאז שנוסדה השכונה היתה למרכז תורה וחסד.

מאורות

הקאון רבי **אהרן קוטלר** זצ"ל ליום ההולאה ב' בכסלו תשכ"ג

מגדולי התורה וממנהיגי דורו, ראש ישיבת ליקווד ונשיא מועצת גדולי התורה בארצות הברית. נולד בשנת תרנ"ב לרבי שניאור זלמן פינס, וכדי להמנע מגיוס לצבא הרוסי החליף את שמו לקוטלר. עוד מילדותו כבר היה בקי בכל התנ"ך והתפולט בקשוריו. התייתם בצעירותו ובגיל י"ג נכנס ללמד בישיבת סלבודקא. הסבא התבטא עליו, שבדאי להחזיק את כל התלמידים בישיבה רק בשביל ליצר סביבה מתאימה לעלוי זה. בשנת תרס"ח נשלח עם כמה תלמידים מבקרים לשוחח עם רבי חיים מפרסק וקאור שמו שבקרו בקובנה, רבי חיים התבטא עליו שמזה ארבעים שנה לא הודמן לו לפגש עלוי כמותו, והאור שמו התנבא עליו שעתיד הוא להיות רבני עקיבא איגר גדורו. בהגיעו לפרקו נשא את בת רבי איסר זלמן מלצר בעל "אבן האזל" והחל להרפיץ תורה. בשנות השואה נצל גנס, והגיע ליפן לפרך דרך סביר ומשם לניירורק, שם פעל רבות להצלת בני הישיבות שנתרו מאחור. עוד בעצומה של המלחמה, פתח את ישיבתו בליקווד הרחוקה משאון העיר, שנקחבת היום כאחת הישיבות הגדולות בעולם, ויבנים נהרו לקבל לקח מפיו. פעם ספר כי זכה לאהבת תורה בנכות אביו שהיה סוחר עורות, ותקופה מסוימת כאשר המצב עגף היה כפי רע, בא לביחו סוחר אחד בשעת קביעותו לתורה. האב סרב להפסיק את למודו וזקו בכני משפחתו את האמונה כי מזונותיו של אדם קצובים לו. מסירותו לתורה, חדרה ללבו של הבן והותירה בו רשם בל ימחה.

יוסיף דעת

על הפסוק "ויקרא שמו יעקב" מביא רש"י שני פירושים, שהקב"ה קראו יעקב, או שאביו קראו כן על שם אחיות העקב. מנהגים שונים יש בקריאת שם על אדם חי, ובעוד שהספרדים נוהגים במנהג הקדום לקרוא לנולד על שם הסב בחייו כדי לכבדו, הרי שמנהג בני אשכנז שלא לעשות כן אלא לאחר הפטירה, והחיד"א המליץ על כך את הפסוק "יקרא בשמותם עלי אדמות", אולם לכל המנהגים אין קוראים בן בשם האב בחייו, וכפי שכתב החיד"א "לכל המנהגים אין אדם קורא לבנו בשם עצמו, אבל ראיתי במקום אחד איש יהודי מרדכי וקרא שם בנו מרדכי, והיה הדבר זר בעיני מאד", לפלא יהיו דברי הירושלמי שלשמעון הצדיק היה בחייו בן בשם שמעון, וכן נאמר בעירובין על בוגיים בן בוגיים בעוד אביו חי ובתוספתא על ר' חנינא בר חנינא שהדירו אביו בגזיר, וכתב רבנו שלמה ב' היתום' ש"לא היו מתפידים לקרוא לבניהם בשמותם, כמו שעושים אדומיים עד היום שקראו שם בנו כשמו בחייו". שמו של החיות דעת' היה רבי יעקב מליסא ב'ר' יעקב משה מזבארוב, ומספרים שפעם חלה האב שנקרא בשם משה, ובחלומו ראה שיחזור לבריאותו בזכות בנו, ולכן ביקש להוסיף על שמו את שם בנו יעקב ונקרא מאז יעקב משה. שמו העיקרי של 'היהודי הקדוש' מפרשיסתא היה יצחק, וכאשר חלה פעם, ציווה החוזה לקחת את השם יעקב מבנו אחר יעקב מאז יעקב יצחק, וכשחלה בן זה ציווה המגיד מקה"צ להוסיף על שמו את השם יהושע ונקרא מאז יהושע אשר, וכשנולד לו בנו נתן לו האב את שמו יעקב והוא רבי יעקב צבי מפוריסוב, ונצטוא שלושה דורות שנקראו בשם יעקב. הסבא קדישא מהרש"א אלתפדי סיפר, כי לזקנתו היו שלושה בנים משלושת בעליה, וכולם נקראו בשמות חיים, והם רבי חיים אבולעפיה, רבי חיים אלגאזי ורבי חיים אלתפדי. שלושתם היו גאונים מפורסמים, אך לא הכירו זה את זה, עד שפעם נסעו בים ונקלעו לסערה, והודמו שלושתם בפונדק אחד בגמל.

אס-לקח יעקב אשה מבנות-חת

פניני אור החיים

מדבר האור החיים הקדוש על הפרשה

ויתרלך האלקים - טעם אומרם וא"ו בתחלת ענין, להיות שקדם ואמר ויברכהו הוסיף עוד לומר ויתרלך וגו', ומה שלא פרש הברכות הרמוזות בוויברכהו, אולי שיכוון על דרך אומנם ז"ל, שמפתח הברכות נקנו ה' לאברהם ואברהם ליצחק, ועמה מקדם יצחק ליעקב, והוא אומרם ויברכהו, פרוש, מסר לו הברכות שיהיו בראשיתו:

עוד ירצה, שברכו ברכות רוחניות וגשמיות. כנגד הרוחניות אמר בהעלם ויברכהו, וכנגד הגשמיות אמר ויתרלך וגו' בתוספת וא"ו, לומר מלבד עולם העליון אשר בחר אברהם לבניו שהוא עקר תכלית ידע ישראל, עוד יתרלו בעולם הזה וכו'.

עוד ירצה על זה הדרך, לא מלבד מדת הרחמים, אלא גם מדת הדין תסכים על נתינתו זו, והוא אומר ויתרלך האלקים, פרוש גם מדת אלקים:

ויהי כאשר בלה - טעם אומרם ויהי לשון צער, כי התורה מצטערת על אשר בלה ולא ברך כל הברכות, שהרי מצונו שברך לעשו אחיך בן, ואם היה מברך אותם הברכות הנשארות ליעקב, כבר אבדה תקנת אדם:

ואת אחיך וגו' והיה כאשר וגו' - רבו הפרושים בזה. ואפשר לומר שנתכונן לומר על זה הדרך, שכל הברכות שברכו ויהי כאשר יעבד את אחיו, וכאשר יד ממזדנה זו, או ירצה לשון רדוי כאשר תהיה רדוי ואבוד, יקדים לפרק עליו ואחר כך תרד ויהיה בית יעקב אש וגו' ובית עשו לקש ויבלה. וקנה דקדק לומר והיה לשון שמחה כי אז ישמחו השמים ותגל הארץ:

גדול המשוררים והפיטנים של גולת מרוקו, היה רבי דוד בן-חסין ממקנס שבמרוקו. משפחתו התייחסה לזרע דוד המלך עליו השלום, וכמוהו אף הוא חבר מאה וחמשים פזמונים ושירים שנפוצו בקהלות המזרח והגיעו עד תימן הרחוקה. לבד מכחו הגדול בשירה, היה גדול בתורה בגנלה ונסתה, ואף בשיריו שלב מיסודות הפקלה ורזיה. בצעירותו, היה רבי דוד שריו בעני ומחסור, אולם מרב אהבת התורה שבו, לא שת לבו לרעבונו. כבר בגיל שבע-עשרה, חבר את חברו הראשון "מגדל דוד" על התורה, ובו פרושים על פסוקי התורה ומאמרי חז"ל מלקטים, מעשה פלא של נער בן י"ז. את תורתו קבל מפי רבי מרדכי ברדוגו, שהתמנה לאחר מכן לדינה של העיר מקנס וכהן המרביץ על-שם הרבצת התורה שלו, והוא היה רבו המבוקש. מדי בקר נוהג היה רבי דוד להשפיע קום לבית הנכנסת שבמקנס, ושם היה משורר משיריו ופזמוניו, שעברו לאזני השומעים. הקול הגיע גם לבית רבו רבי מרדכי ברדוגו, ובהגיעו לפרקו נתן לו את בתו לאשה, ויהי חתן המלך.

כל ימיו, היה רבי דוד שריו במחסור, וקנס את התורה מעני, פת במלח אכל ומים במשורה שתה. פעם, היה ביתו ריק מכל, והילדים רעבו ללחם בפשוטו. התפלל האב לבורא שייזמין להם את ארוחתם, ועוד תפלתו בפיו ואנשים נסבו על הבית בכגדי חג. התברר, כי ישבו בלם לסעדת מצוה והחלו לשורר את אחד מפיוטיו, שהתפרסמו בעודו בחייו, אולם באמצע הפיוט התעורר וכוח על הנפש הנכון של מלות השיר, זה אומר בכה וזה אומר בכה. התלחה הופוח במלא עז, עד שהציע אחד ואמר: "מה לנו לריב? והלא המשורר בכבודו ובעצמו גר בסמיכות מקום, נפנה אליו ונבקש ממנו לשיר את פיוטו, ונדע עם מי הצדק". בקשו אפוא המסבים מרבי דוד לבוא ולזמר לפניהם את הפיוט, אף הוא נענה ואמר: "מוכן ומזמן אני לבוא עמכם, אבל אין זה מן הנימוס והצדק, שאני אסב בפעדה ובני ביתי לא ישתתפו עמי בשמחתה". מהרו המסבים להזמין את בני הבית אל הפעדה, והם סעדו את לבם בשמחה.

בן יחיד היה לו לרבי דוד בן-חסין ושמו אהרן, ואחריו נולדו לו תשע בנות, בלן בנות חיל ומשלמות בכל המעלות, אלא שקצרה ידו של אביהן להשיאן מרב עניות. בהיותו מחונן בקול נעים, ושליטתו ברזו הנגינה ומשקל התנועות היתה להפליא, שמש רבי דוד כבעל תפלה ובעל קורא בבית הנכנסת שבמקנס. פעם אחת, בשבת-קדש פרושת תולדות, עמד על הבימה לקרא את הפרשה, וכשהגיעו לעלית 'ששיר', הזמין הגבאי את הנער רבי יעקב ברדוגו, שברך אז התפרסם פעלו נפלא ותלמיד חכם מפלג, וכבדו לעלות לתורה. החל רבי דוד לקרא בתורה, וכשהגיע לפסוק 'ותאמר רבקה אלי יצחק קצתי בחיי מפני גנות חת אס-לקח יעקב אשה מבנות-חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים', שנה בקריאתו ואמר: "קצתי בחיי מפני גנות חת". הפסיקו העולה רבי יעקב ותקנו תוך-כדי-דבור: "מפני גנות חת". שתק רבי דוד קמעה, חזר על הפסוק פשהו מתקן את עצמו וקורא כפתיב "גנות חת" וסם את הקריאה. לאחר שפסם את הקריאה והעולה ברך את ברפת התורה, אמר לו רבי דוד: "אמנם טעות היתה לי בקריאתי בתורה, אולם אין זה טעות של ממש, ובדרך לתקן את הטעות קשם שתקנת את טעותי בשעת הקריאה בתורה". התפלא רבי יעקב לשמע הדברים ובקש מרבי דוד להסביר לו את פונתו, ונענה: "הרי תשע גנות לי, גנות ט"ת". אף את חקם את המשך הפסוק שטעיתי בו "אס-לקח יעקב אשה", דהינו שאמה יעקב תקח את אחת מבנותי לאשה, אזי יתקם בנו ההמשך "מבנות-חת", שכן אז תתנתנה בביתי רק גנות ח"ת"... הברקתו של רבי דוד מצאה חן בעיניו של רבי יעקב, והוא הביע על-אחר את הסכמתו. ואמנם, לאחר זמן-מה נשא רבי יעקב ברדוגו את בתו הבכורה של רבי דוד בן-חסין, ואחריה מצאו אף הבנות האחרות את זיוגן ומהם הסתעפה משפחה מכבדת בישראל.

דברי הימים

יצחק אבינו נולד בשנת ב'מ"ח לאביו אברהם שהיה אז בן 100 שנה, ולאמו שרה שהיתה אז בת 90. 400 שנה בדיקו לאחר לידתו של יצחק, יצאו אבותינו ממצרים בשנת ב'תמ"ח, והיה זה 30 שנה לאחר ברית בין הבתרים מאז החלו 430 שנה של גלות בני ישראל כפי שהתנבא אז אברהם.

עקידת יצחק היתה בשנת ב'ב"ה, כאשר יצחק היה בן 37, וביום העקידה נפטרה שרה בת 127. גם תרח אבי אברהם נפטר באותו יום, או שנתיים קודם לכן.

בשנת ב'ב"ח, כשיצחק היה בן 40, נשא את רבקה בת בתואל בהיותה בת 3, ויש אומרים בת 10 או בת 14.

בשנת ב'ק"ח, נולדו יעקב ועשו, ובגיל 13 יצא עשו לתרבות רעה ויעקב היה איש תם יושב אוהלים.

אברהם נפטר בשנת ב'קכ"ג, ובאותו יום מכר עשו את הבכורה ליעקב, כאשר היו אז בני 15.

בשנת ב'קע"א, כאשר יצחק היה בן 123, קיבל ממנו יעקב את הברכות בהיותו בן 63. באותו יום נולדו לאה ורחל בתאומות, ובאותה שנה נפטר ישמעאל בן אברהם בהיותו בן 137.

לאחר שקיבל יעקב את הברכות מיצחק, יצא מבית אביו בהיותו בן 63, נטמן בישיבת שם ועבר במשך 14 שנה, משנת ב'קע"א עד שנת ב'קפ"ה. עבר היה נינו של שם בן נח, אך שם כבר היה לא היה אז בחיים, שכן נפטר 13 שנה קודם לכן בשנת ב'קנ"ח בגיל 600 שנה, ועבר נינו נפטר שנתיים לאחר שיצא יעקב מישיבתו. בגיל 77 יצא יעקב מישיבת עבר והגיע לחרו, כמסופר בפרשת ויצא.

כשבקש רבי דוד בן-חסין לפרסם את ספריו, לא היתה בידו פרוטה לפרטה, ולכן החליט לצאת להתרים את המתנדבים בעם כדי להפיץ את תורתו ברבים. בדרך, נקלע פעם לכפר קטן, וכשנכנס לבית הנכנסת חשבו השמש לאיש פשוט, והפנהו לבית הנכנסת אורחים, שכן חקמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים. שעור קבוע היה בבית הנכנסת שבכפר, אותו מסר הרב המקומי שהיה גאון בתורה, ובאותו יום התחבטו הלומדים באחד ממאמרי הש"ס שעסקו בדרך המלך ובדברי התוספות שבפסגיה. ערך הרב שאלת חלום, לאחר שישב בתענית וטבל במקנה טהרה, ובחלומו נאמר לו: "מה לך מסתגף ומתענה? והלא דוד המלך נמצא בכפרך. פנה אליו והוא יבאר לך את הענין הדק היטב".

התפלא הרב על פשר החלום, ולאחר שראה את החזיון במשך שלשה ימים רצופים, החל לחפש היכן נמצא האיש עליו רמזו בחלומו. התפזרו התלמידים בין בתי הכפר, ולבסוף מצאו את רבי דוד בהקדש המקומי, וכשתהיה הרב על קנקנו וגלה כי הלה הנו הפיטן המפורסם מצאצאיו של דוד המלך, בקש ממנו לבאר לו את דברי הסגיה והתוספות, והוא האיר את עיניו בתשובתו המקוממת שהיתה עקלוריו לעינים. פיסו הרב על שלא קבלוהו בכבוד הראוי לו וקבץ מבני הכפר סכום גדול כדי לתמוך בו. בסופו של דבר, פרסמו פיוטיו של רבי דוד רק לאחר פטירתו, והם הפכו להיות חלק בלתי נפרד מחייהם של יהודי מרוקו, שמצאו בשיריו נחומים בגולה הדוויגה.

משפחה

מטעים

בקחתו את רבקה (ס. כהנא)

בטעמי מנח רביעי. רמז: יש פאן לדברי רש"י, למה לא נשא יצחק עד עכשו אשה? מפני שרבקה נולדה בחיותו בן ל"ז והמתין לה עד עכשו, והטעמים מנח רביעי מרמזים לזה שרק עתה נקמה והנהיגה רבקה לשנות הארבעי. (שפה ברורה)

ויגש יעקב אלי יצחק אביו וימשהו (כז. ככ)

בטעמי דרנא תביר שמטעמות בנגינה ברעדה, בדברי המדרש שבשעה שאמר לו יצחק גשהינא ואמשה, נשפכו מים עליו ורצה לפל ובאו מלאכים ואחזו בו, והנינו שיעקב נגש לאביו ברעדה ולבו נמס בדונג, ותביר מלשון שבר שנשג אל אביו לקבל את הנרכות בלב שביר. (אורחות חיים)

עד ישוב אף אחיד ממה (ס. כהנא)

בטעמי קדמא ואזלא רביעי, כי ארבעה בקשו להודע ליעקב, עשו בבית אביהם, אליפו שרדפו, לבן הארמי, ושדו של עשו. ורק לאחר שיקדימו וילכו הארבעה, אז ישוב אף אחיד ממה. (בבד שמים)

רבקה אם יעקב ועשו (ס. כהנא)

הבת יעקב בטפחה שהוא טעם מספיק, והתבות אם יעקב מחברות ומפסקות מתבת עשו, כי על רבקה נאמר שהיתה אהבת את יעקב, אך לא את עשו אחי. (שפה ברורה)

מדגש

בדברי יצחק 'הקל קול יעקב' יש שני ביו הקל הראשון שנכתב חסר ו' לשני שנכתב מלא. רבנו אפרים כתב, שאם קולו של יעקב קל בתורה, אז הדיים של עשו שולטות בו. רבנו יואל כתב שגקול התפלה של יעקב, מסיר בקל את ידי עשו הפבדות, או מלשון קלקלה, שבשעה שיש קלקלה וקלות ביעקב, אזי הדיים ידי עשו. רבי יוחנן לוריא המליץ טוב וכתב, שאפלו תפלתו של אחד מן הקלים שבשיראל, נשמעת לפני הקב"ה. יש שהוסיפו שהיא ו' מרמזת לתורה שבקל פה, שהם ו' סדרי המשנה, ואם עקר קולו של יעקב רק בתורה שבכתב שקל יותר לקמדה, אזי הדיים ידי עשו, כי צריך להיות עמלים בתורה, וכן מצאו רמז לזה במגלת אסתר, שחבת המן נקתבה נ"ד פעמים, ונ"ד פסול המן בגימטריה ה' אלפים ק"ל, וזה הקל - ה' ק"ל, שבכותב קול יעקב אין עשו שולט.

ממלח

בצוק העתים, התמנו לעתים מלמדי תינוקות שלא קראו ולא שנו, וגדלו דורות של בורים ועמי ארצות. מלמד קזה למד פעם לתלמידיו את פרשת תולדת, וקרא בפסוק "וזהר יצחק הררה גדולה" והסביר להם כי הררה היא עונה פמוא במקרא, דהינו שעשו הביא לאביו עונה גדולה. תמה אחד התלמידים: "היכן אפה עשו עונה כה גדולה?" בנף המלמד, ולאחר עיון עמוק אמר: "שאלתה נמצאת בפסוק 'מי אפאו, דהינו מי אפה זאת? והתשובה לך בדברי רש"י: ראה גיהנם פותחה לו מתחתיו, וביניהם הגדול העליח עשו לאפות את הנרחה הגדולה..."

בצעירותו של ה"אמרי אמת" מגור, אמר פעם: "מוכא בספרים הקדושים, שפל יהודי צריך להחזיק לפחות מצות עשה אחת ומצות לא-תעשה אחת, אותן יקבל על עצמו לקיים בשלמות ממש, בכל עת ובכל מצב שהוא, אפלו אם הוא צריך לזה מסירות נפש". לשאלת המקור במה בחר הרבי, אמר: "אני קבלתי על עצמי את העשה של 'כבד את-אביך ואת-אמך' ואת הלא-תעשה של 'לא-תשקר' ומדבר-שקר תרחק". שאל האישי: "מדוע בחר הרבי דוקא בשני ענינים אלו?" ונענה: "מפני שהמה הקשות ביותר..."

ה"אמרי אמת" ישב פעם בשעורו של אביו ה"שפת אמת", יחד עם תלמידים נוספים, והללו התקשו להבין את דבריו העמוקים. פנה האב אל ה"אמרי אמת" בשאלה: "גם אתה אינך מבין את דברי?" משך הבן בכתפיו ולא אמר מאומה, אולם מיד לאחר שיצא אביו מהחדר, עמד והסביר לכל התלמידים את הדברים בטוב טעם ודעת. שמע האב את דברי בנו מעד לדלת ונהנה לראות שהוא הבין את הכל על-בדיו. לאחר מכן התפלל האב ושאלו: "מדוע לא ענית בחיוב כאשר שאלתי אותך אם הבנת?" והבן השיב: "אם היית שואל אם אני מבין, הייתי מאשר את דבריך. אך עכשו כששאלת אם אני לא מבין, לא יכולתי לסתור את דבריך ולומר את ההפך, ולכן שתקתי".

אחד החסידים של רבי שמואל מספינקא, שגר בארצות הברית, בא פעם לשאל בעצת רבו. אמו, שגרה בארץ ישראל, הפליגה בשנים רבות והיא עתה זקנה מפלגת. מרב זקנה, כבר אבדה במקצת את זכרונה, ולמרה הצער אף אינה מזוהה היטב את בניה וצאצאיה. האם עליו לנסע אליה כדי לבקרה, כאשר ספק גדול אם היא תפיר אותי ותבין את המאמץ הגדול וההוצאה הגדולה בנסיעתי אליה? כששמע זאת הרבי, וזו את החסיד ואמר: "ודאי הוא שצריך אתה לנסע לכבד את אמה, ובטוח אני שיאדע לך גם יאמר תפיר אותך ותשמח לבואך, וגם אם תפיר אותך רק לרגע קטן, בדי הוא המאמץ הזה בשביל לשמח את האם ולהרנין את לבה אפלו לרגע אחד". שמע החסיד לקול רבו, נסע לארץ ישראל ועלה לבקר את אמו ששהתה במושב זקנים. והנה זה פלא. מיד כאשר עמד הבן לפני אמו, הפירה אותו מיד, קראה בשמו ושמה גדולה מלאה את לבה. הרופאים עמדו משתוממים ואמרו שכבר חדשים ארבים לא ראו שמחה כזו אצלה, והבוקר שפר מאד את מצב רוחה ובריאותה של האם. כשחזר החסיד לארצות הברית, התענן הרבי אצלו ואמר: "האם אמנם התקינו דברי שאמר הכירה אותך, ובך שבאת אליה שמחת את לבה?"

באחד מליכות החרף הקשים, ראו כמה יהודים בעיר סלנט, ביצד יהודי אחד עומד עם מעדר בידו ומישר את הקרקע. התפלאו האנשים, וכשהתקרבו גלו כי לפניהם עומד רבם הנערץ, רבי יוסף זנדל מסלנט, כשהוא טורח קשות על מנת לפנות את הדרך ולסלל מעבר נוח. "מדוע טורח רבנו לפנות את הדרך?" תמרה האנשים, והרב השיב: "בדרך זו עוברת אמי הזקנה בדרך לבית הפנסה, הדרך משבשת ובוצנית, ולכן אני טורח לסלל מסלה פנויה מבין ולכלוך, כדי להקל על דרכה של אמי לבית הפנסה".

פעם שבת רבי יחזקאל שרגא משינובה בעיר אחת, וחסידיים רבים באו לשהות במחצתו ולשאב מתורתו. אחד החסידים העמיד לפני הרבי בקבוק יין משבח לכבוד שבת, אולם הרבי הביט על הבקבוק ולא נגע בו. בעת הסעדה השלישית האריך רבי יחזקאל שרגא בענין כבוד הורים ואמר: "יש המסבירים את הפסוק 'כבד את-אביך' כי הכונה לאבינו שבשמים, אולם אין הדבר כן, אלא הקב"ה מצוה אותנו לכבד את ההורים ממש וקלילה לנו ללצל במצוה גדולה זו". אף אחד מבין הנוכחים לא הבין למה התכוון הרבי בדבריו ודבר על הנושא של כבוד הורים, אולם אחד היה שהבין למה ירמזון דברי הרבי. היה זה אותו חסיד שהביא את בקבוק היין, שכן קדם נסיעתו התובח עם הוריו בחסר דרך ארץ, והרבי בקש להוכיחו על כך ולהורות לו דרך תשובה.

המקבל רבי חזקיהו יצחק שרעבי, בנו של הרש"ש, רבי שלום שרעבי, בקש לפני פטירתו מתלמידיו שלאחר מותו לא יורידוהו בנחת לקברו, אלא ישליכוהו פנימה בבדיון, מפני שפעם ירד לפני התבה כנגד רצון אביו ומני אז לא מצא מרגוע לנפשו. אמנם השחרו שניו מפני תעניתיו, אבל מפיון שעדיין לא בטוח הוא שפפר על חטאיו, לכן מבקש הוא שיבואו לאחר פטירתו לכפרה. לאחר פטירתו, התקשו התלמידים לקיים את צוואת רבם וסברו שכבר מחלו לו מן השמים על חטאו. בעת ליתו בהר האיתם, הגיחו פתאום כמה ברוינים ערבים מהכפר הסמוך, והמלוים נפוצו לכל רוח מרב פחד, כשהם מותירים את רבם המנוח על הארץ. לעגו הפורעים על היהודים שנסו מפניהם, ובגלל גשה דרדרו את גופת הצדיק אל תוך קברו הפתוח. כך קים רצונו של הצדיק, לכפר על פנימתו דקה מן הדקה בכבוד אביו הגדול.

הסדרה המושלמת
עכשיו במחיר מבצע

ספר מלא ונדוש בספרים, עובדות, פרפראות ופנינים מחולק לפי משיח השבע והנועמים לשלש רותי, חזויה ומלכ. חדש! ניתן להשיג בכל תחיות הספרים ברחבי הארץ

מנהג העולם, שהעשירים בכל שעשורם גדל, כך האישי שבהם פוחת והולך ולכם נאטם משועת הזולת. אולם אצל יצחק נאמר: "ויגדל האישי ויקף הלוד ויגדל עד בייגדל מאד", עליאף שהלה יצחק ויגדל ברכושו, הלה גם האישי שבו ויגדל כעשרו. (רבי יצחק מטורצ'ין)